

ФОРМУВАННЯ СВІДОМОЇ ОСОБИСТОСТІ ЧЕРЕЗ ОРГАНІЗАЦІЮ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

*Дудник А. Д.
(Горішні Плавні, Україна)*

13

Науковий керівник: *Печонкіна Лариса Андріївна* – учитель української мови та літератури Спеціалізованої загальноосвітньої школи I-III ступенів №5 з поглибленим вивченням предметів природничо-математичного циклу ім. Л. І. Бугаєвської Горішньоплавнівської міської ради Кременчуцького району Полтавської області

Розбудова України на засадах демократії та права вимагає перегляду й переосмислення завдань виховної роботи в сучасній загальноосвітній школі з урахуванням соціального замовлення та процесів світової і європейської інтеграції. Вибір державою прогресивного вектору, зорієнтованого на найвищі цінності людської спільноти, дає підстави говорити про нові завдання та цілі сучасного виховання. Особливо актуальними зазначені тенденції є для процесу організації та реалізації завдань правового виховання та правової освіти.

Життя та діяльність громадян в умовах розбудови держави та формування її демократичних засад неможливе без знання законів цієї країни, сформованої правосвідомості, володіння механізмами втілення і перетворення конкретних правових знань у правові дії та вчинки. Особливо сприйнятливими до правового виховання є сучасні школярі, які мають можливість не лише познайомитися із правами і обов'язками громадянина й вивчити певні закони чи правові акти, а й на практиці апробувати їх у конкретній правовій діяльності, тобто в різноманітних формах урочної та позаурочної діяльності.

Неусвідомлення дорослими важливості правового виховання школярів приведе, беззаперечно, до формування пасивної людини, яка не готова дотримуватися законів і відстоювати свої права. Тому активну в правовому відношенні людину необхідно формувати змалку, особливо в шкільному віці. Саме через школу проходить все молоде покоління, тому перед школою стоїть завдання розширити правові знання молоді, сформувати в неї високу відповідальність перед суспільством і державою, виховати таких молодих людей, які б дотримувалися норм права й моралі.

Актуальність та необхідність вивчення стану усвідомлення учнями сутності та наслідків протиправної поведінки зумовлюється збільшенням кількості її проявів в українських школах. Для з'ясування стану розуміння учнями мотивів своїх вчинків, усвідомлення сутності та наслідків протиправної поведінки, нами було проведене практичне дослідження: онлайн та офлайн-опитування.

Базою дослідження стала Спеціалізована загальноосвітня школа I-III ступенів №5 з поглибленим вивченням предметів природничо-математичного

циклу ім. Л. І. Бугаєвської Горішньооплавнівської міської ради Кременчуцького району Полтавської області

Вибірка для дослідження: учні 9-11 класів обох статей, всього 220 осіб.

Етапи проведення дослідження:

1. Підготовчий. На цьому етапі проводився теоретичний аналіз проблеми формування правової поведінки учнів; розроблявся методологічний апарат дослідження.

2. Основний. Проведено опитування за розробленою анкетною.

3. Завершальний. Здійснено аналіз та інтерпретацію отриманих даних, а також сформовано загальні висновки.

Для вирішення завдань дослідження нами було використано наступні методи дослідження:

I. *Спостереження* – це метод збору інформації, сутність якого полягає в цілеспрямованому сприйманні певного явища, у процесі якого дослідник отримує конкретний практичний матеріал.

II. *Метод бесіди*, за допомогою якого отримують інформацію на основі відповідей співбесідника на питання, які ставить дослідник.

III. *Анкетування* – метод збору первинної інформації, який ґрунтується на опосередкованій психологічній взаємодії дослідника та опитуваного (респондента). Він дає змогу дослідникові за короткий проміжок часу одержати велику кількість інформації. Перевагою методу є також легкість застосування й обробки даних.

Для виявлення стану усвідомлення учнями сутності та наслідків протиправної поведінки ми розробили анкету на 20 запитань.

IV. *Методи математичної обробки даних*. Результати, отримані у ході дослідження, піддавалися кількісному обрахунку, а також обрахунку в програмі «Excel».

Опитування за розробленою анкетною «Молодь і протиправна поведінка» ми здійснили у вересні 2022 р.

У ньому взяли участь учні 9-11 класів, у кількості 220 осіб. Анкетування проводилося анонімно. Кожен міг взяти анкету, не підписуючи її, заповнити і кинути в спеціальний бокс чи надіслати.

В опитуванні за диференціацією за статтю взяли участь 45% хлопців та 55% дівчат. Це учні 9-А, 9-Б, 10-А, 10-Б, 11-А, 11-Б класів.

Із відповідей респондентів на запитання: «Наскільки кожна із наведених причин спонукає молодь до скоєння протиправних дій», з'ясовано:

- злочин під примусом – так вважають 73,6% учнів;
- протиправні дії є звичною поведінкою в окремих групах – 70,9%;
- солідарність із компанією – 68,6%;
- захист себе і близьких – 66,4%;
- уживання алкоголю й наркотиків – 63,2%;
- необхідність добути гроші – 60,0%;
- упевненість у безкарності – 47,7%;
- на зло батькам, дорослим – 42,2%.

Щодо ставлення учнів до крадіжок, то 42,4% сприймають це негативно,

однак 45,9% все ж не визначилися зі ставленням до цього явища.

До застосування фізичної сили проти іншої особи – негативно ставляться 32,9% учнів, допустимо в окремих випадках для – 23,6%, позитивно сприймають – 15,4% учнів. Ставлення до вживання спиртних напоїв – загалом учні не визначилися з цим – 63,1%, позитивно поставилися лише – 5,9% учнів. Щодо вживання наркотичних та токсичних речовин, то загалом учні також не визначилися з цим – 61,8%, однак негативно ставляться 36% учнів. Засуджують азартні ігри 25,1% учнів, а не визначилися з цим – 66,8%. Таке ж негативне ставлення до незаконного придбання та зберігання зброї – 52,9%. Отже, у своїй більшості діти ставляться негативно до скоєння правопорушень та злочинів, але ж є учні, які сприймають протиправні дії власні та однолітків, як норму.

На запитання: «*Чи знаєте Ви що робити у випадку, якщо будете затримані на вулиці працівниками поліції?*» учні дали такі відповіді: не знають 56,3% учнів, а знають тільки 8,6%. На жаль це невітні дані, але вони дають розуміння, що варто вести потужнішу роботу інформативного спрямування.

Із відповідей респондентів на питання: «*Чи були такі випадки, коли Вам чи Вашим друзям пропонували скоїти протиправні дії?*» відповіді були наступні: 57,7% учнів такого не пропонували, 13,1% пропонували, але про подальші наслідки ми, на жаль, нічого не знаємо, і 29,2% складно відповісти.

На запитання: «*Чи зросла, на Вашу думку, кількість правопорушень і злочинів у зв'язку з воєнним станом в Україні?*» голоси респондентів розподілилися так: 65% не змогли визначитися із відповіддю, однак 25,4% учнів вважають що кількість зросла і лише 9,6% вважають, що нічого не змінилося.

Щодо того, як часто школярі та їх друзі вживають шкідливі речовини, то відповіді розділилися наступним чином:

– цигарки, вейпи тощо – не вживають 50% учнів, однак інколи курять 40% опитаних;

– міцні алкогольні напої (горілка, коньяк тощо) – не вживають 86,3%, лише 12,2% іноді їх пробують;

– пиво та інші слабоалкогольні напої не вживають 51% учнів, однак інколи це роблять 35,9% респондентів;

– наркотики (у т.ч. «легкі») не вживають 90% учнів.

Найбільше непокоїть той факт, що спробували шкідливі речовини уже 10% опитаних, тому, вважаємо, що варто посилити цей профілактичний напрямок роботи.

На запитання: «*Чи отримуєте Ви в школі достатньої інформації наслідки вживання шкідливих речовин?*», то відносно поінформованості про шкідливість та наслідки вживання алкоголю, шкідливість та наслідки вживання наркотиків, наслідки та відповідальність за скоєння злочину і протиправні дії: відповіді були такі: не змогли визначитися – 56,8%, 59% та 55,9% відповідно за другою та третьою позиціями. При цьому 38,1% учнів відзначили, що інформації про шкідливість та наслідки вживання алкоголю для них достатньо; для 32,7% було достатньо інформації про шкідливість та наслідки вживання наркотиків.

Дослідження частоти конфліктів у класі/школі дозволило з'ясувати

наступне: між учнями конфлікти виникають часто у 32,7% випадків, інколи – у 15,4% випадків. Між учнями та педагогами конфлікти майже не виникають – 19,5%, однак все ж більшість учнів з цим не визначилася – 52,2%. Констатували респонденти, що досить часто виникають конфлікти між ними та батьками – у 40,4%, інколи – у 24,5%. Між педагогами та батьками конфліктів виникає мало, або ж учні про це не знають – 56,3%.

На запитання: «*Чи діє у Вашому закладі Шкільна служба порозуміння?*» 73,6% опитаних зауважили, що знають про це. Утішним є той факт, що, очевидно, й зверталися за допомогою для конструктивного вирішення конфлікту, однак, на думку 2,7 % опитаних ШСП не діє, тоді як 23,7% не знають, що відповісти з цього питання.

На запитання про те, *чи навчали учнів у закладі освіти способам розв'язання конфліктів*, то 34,6% цього навчилися у школі, а 35,4% відповіли, що такої інформації не отримували, а 30% не визначилися з відповіддю.

Стосовно того, *чи були випадки, коли шкільні конфлікти стали причиною або призвели до негативних наслідків*, то маємо наступні результати: випадків самогубств у школі не було. Про тілесні ушкодження не знають 66,8% осіб, але знають 7,7% учнів. Про насильство нічого невідомо 62,2% осіб, але знають 17,7% учнів. Про ізоляцію когось із учнів – не знають 63,6% учнів. Про цькування когось з учнів не відомо також 82,2% опитаних, про зміни учнями місця навчання учні також мало що знають – 65,9%.

На запитання: «*Якби Вам стало відомо про факт насильства серед однолітків, якими б були Ваші дії?*» відповіді розподілилися наступним чином: з'ясуують причину – 45,9%; не розголошують цього (самі розберуться) – 30,1%; покарають винуватця самостійно – 15,4%; сповіщають дорослих лише 8,6% учнів.

На пропозицію: «*Визначте, які з наведених заходів приведуть до зниження кількості правопорушень і злочинів, що скоюються неповнолітніми*», то учні відповіли так:

- впровадження якісних профілактичних програм – 63,1%;
- покращення психологічного мікроклімату в класі, школі – 70%;
- надання правової інформації щодо наслідків скоєння правопорушень неповнолітніми – 73,6%;
- формування правової культури у дітей (поваги до законів) – 57,2%;
- посилення відповідальності дорослих, які втягнули неповнолітнього у кримінальну діяльність – 78,6%;
- залучення молоді до громадських ініціатив – 52,7%.

Менший відсоток набрали активізація місцевих громад (сусідів, жителів мікрорайону) – 35,6%; більш суворе покарання злочинців – 29%; регулярне відвідування представником поліції навчальних закладів – 33,3%; збільшення кількості позашкільних закладів, гуртків, секцій – 42,3%. Найменше – заборона фільмів та програм, у яких популяризується кримінальна поведінка (5%) та посилення відповідальності батьків за виховання дітей (6,3%).

Отже, у Спеціалізованій загальноосвітній школі I-III ступенів №5 з поглибленим вивченням предметів природничо-математичного циклу ім. Л. І. Бугаєвської, згідно з опитуванням, учні мають уявлення про протиправну поведінку, але, на жаль, іноді її скоюють.

У підсумку зауважимо, що отримані дані вочевидь свідчать про те, що не всі учні достатньо усвідомлюють наслідки свої вчинків, часто не сприймають існуючих ризиків та відповідальність. Результати опитування переконують, що невід'ємною складовою виховної роботи з метою формування свідомої особистості є посилення профілактичних правоосвітніх заходів.

СИСТЕМА МОТИВАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕКТИВУ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЯК УПРАВЛІНСЬКА ПРОБЛЕМА

*Єфанова Є. В., Бабенко І. В.
Полтава, Україна*

Розвиток системи мотивації педагогічного колективу є важливою управлінською проблемою у закладах загальної середньої освіти, оскільки від цієї системи залежить ефективність навчального процесу та розвитку закладу в цілому.

Історично система мотивації педагогічного колективу розвивалася від державно-адміністративних методів управління до соціально-психологічних методів. Зараз система мотивації має враховувати індивідуальні особливості кожного педагога, а також сприяти командній роботі та взаємодії між педагогами.

Основними принципами системи мотивації педагогічного колективу є:

1. *Прозорість та справедливість.* Усі педагоги повинні знати критерії оцінки та критерії визначення матеріальної та нематеріальної мотивації, які повинні бути однаковими для всіх працівників закладу.

2. *Індивідуальний підхід.* Кожен педагог має свої індивідуальні мотиви, тому система мотивації повинна враховувати їхні особливості та інтереси.

3. *Створення команди.* Система мотивації повинна сприяти командній роботі та взаємодії між педагогами.

4. *Постійний розвиток.* Система мотивації повинна сприяти постійному розвитку та самовдосконаленню педагогів, що забезпечить підвищення ефективності навчального процесу та розвитку закладу.

Для реалізації системи мотивації педагогічного колективу в закладах загальної середньої освіти необхідно використовувати різноманітні методи та інструменти, такі як:

1. *Матеріальна мотивація.* Це може бути виплата премій, бонусів, збільшення зарплати, надання соціальних пакетів та інші форми матеріальної підтримки.

2. *Нематеріальна мотивація.* Це може бути надання можливості участі в наукових конференціях, семінарах, тренінгах, надання можливості самореалізації та самовираження, підвищення авторитету серед колег та батьків.

3. *Оцінювання результатів роботи педагогів.* Для цього можна використовувати методи самооцінки, колегіального оцінювання, оцінки керівником, а також визначення показників ефективності роботи педагога.